

October-November 2021, Volume 10, Issue 4

Comparison of the Curriculum of Master of Pediatric Nursing in Iran and Ingram, McGill Canada: A Comparative Study

Razieh Talebi¹, Leila Jouybari², Gholam Reza Mahmoodi Shan^{3*}

1- PhD student in Nursing, School of Nursing & Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

2- Professor, Education Development Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

3- Associate Professor, School of Nursing & Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

*Corresponding author: Gholam Reza Mahmoodi Shan. School of Nursing & Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

E-mail: mahmudish@goums.ac.ir

Received: 14 Feb 2021

Accepted: 17 July 2021

Abstract

Introduction: Caring for children and promoting their health is always one of the important concerns of the health system. Therefore, paying attention to the quality of pediatric nursing education programs is of special importance. This aimed to compare the master's degree program in pediatric nursing in Iran and the Ingram School of Nursing, McGill University, Canada.

Methods: The present study was conducted based on a comparative approach and using the Bereday model in 2020, during which the main components and important indicators of the curriculum are analyzed based on four stages of description, interpretation, proximity, and comparison.

Results: The content of the courses in Ingram Canada is highly specialized and clinical, focusing on participatory approaches and empowerment of nurses, clients, and families. Student recruitment is done internationally and independently by Ingram College. In Iran, the program is based on cultural and Islamic values. Student admission is centralized through a national exam. The content of the course is less focused on clinical specialization, family-centered care, and leadership role.

Conclusions: Considering the clinical nature of the Master of Pediatric Nursing course, it seems desirable to focus the program on the clinical expertise of the learners by reviewing the number of clinical units. It is also suggested to align the titles of the program courses with the mission, goals, and roles defined for the graduates and to use new care and family-oriented approaches.

Keywords: Curriculum, Pediatric Nursing, Nursing Education, Canada, Iran.

مقایسه برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در ایران و مک گیل کانادا: یک مطالعه تطبیقی

راضیه طالبی^۱، لیلا جویباری^۲، غلامرضا محمودی شن^{۳*}

۱- دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی بویه، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۲- استاد، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۳- دانشیار، دانشکده پرستاری و مامایی بویه، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

* نویسنده مسئول: غلامرضا محمودی شن، دانشیار، دانشکده پرستاری و مامایی بویه، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.
ایمیل: mahmudish@goums.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۵

چکیده

مقدمه: مراقبت از کودکان و ارتقای سلامت آنها همواره یکی از دغدغه های مهم نظام سلامت است. بنابراین توجه به کیفیت برنامه های آموزشی پرستاری کودکان اهمیت ویژه ای دارد. این مطالعه با هدف مقایسه ی تطبیقی برنامه دوره ی کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در ایران و دانشکده پرستاری اینگرام دانشگاه مک گیل کانادا انجام شد.

روش کار: مطالعه حاضر بر اساس رویکرد تطبیقی و با استفاده از الگوی برودی در سال ۱۳۹۹ صورت گرفت و طی آن اجزای اصلی و شاخص های مهم برنامه های درسی مورد نظر بر اساس چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری، و مقایسه، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: محتوای دروس در اینگرام کانادا بسیار تخصصی و بالینی، متمرکز بر رویکردهای مشارکتی و توانمندسازی پرستار، مددجو و خانواده است. جذب دانشجو در سطح بین المللی و به طور مستقل توسط دانشکده اینگرام صورت می گیرد. در ایران برنامه بر اساس ارزش های فرهنگی و اسلامی تدوین شده است. پذیرش دانشجو به صورت متمرکز و از طریق آزمون سراسری می باشد. ساختار دوره به لحاظ محتوایی تمرکز کمتری روی تخصص بالینی، مراقبت خانواده محور و نقش رهبری دارد.

نتیجه گیری: با توجه به ماهیت بالینی دوره کارشناسی ارشد پرستاری کودکان متمرکز ساختن برنامه بر روی تخصص بالینی فراگیران از طریق بازبینی در تعداد واحدهای بالینی مطلوب به نظر می رسد. همچنین همسو ساختن عناوین دروس برنامه با رسالت، اهداف و نقش های تعریف شده برای دانش آموختگان و استفاده از رویکردهای جدید مراقبتی و خانواده محور پیشنهاد می گردد.

کلید واژه ها: برنامه درسی، پرستاری کودکان، آموزش پرستاری، کانادا، ایران.

مقدمه

آموزشی متناسب با استانداردهای علمی، حرفه ای، اخلاقی و نیازهای جامعه است [۱]. در دهه های اخیر آموزش پرستاری در جهان با سرعت زیادی توسعه و گسترش یافته و نگرانیهایی را درباره کیفیت آموزش در این رشته در پرستاری از موضوعاتی هستند که آموزش پرستاری با آنها مواجه است [۲]. هدف از برنامه های کلان پرستاری، فارغ التحصیل شدن پرستاران توانمندی است که در محیط مراقبتی سلامتی تغییر مثبت ایجاد کرده و در راستای ارتقای کیفیت زندگی

در نقشه ی جامع علمی سلامت، ماموریت نظام آموزشی تربیت نیروی انسانی عالم، توانمند، کارآمد و متخلق به اخلاق حرفه ای و اجتماعی متناسب با فرهنگ اسلامی ایرانی تعریف شده است که تحقق این هدف نیازمند تحول در نظام آموزشی کشور است. بنابراین رسالت آموزش فراهم آوردن بستری مناسب برای تحقق اهداف ذکر شده در قالب طراحی، بازنگری و توسعه ی مداوم برنامه های

مک گیل کانادا انتخاب شده است. دانشگاه مک گیل یکی از برترین و شناخته شده ترین دانشگاه ها در زمینه های مختلف علوم است [۱۰]. دانشکده ی پرستاری اینگرام این دانشگاه؛ در سال ۲۰۲۰ یک قرن رهبری و پیشرفت در آموزش پرستاری را جشن گرفت [۱۱]. در دهه ۱۹۵۰ پرستاران مک گیل از پیشگامان مراقبت بیمار- محور بودند که به عنوان مدل پرستاری مک گیل نیز شناخته شده است. سپس این مدل توسط پروفیسور Laurie Gottlieb تکامل پیدا کرده و به عنوان مدل پرستاری مبتنی بر قدرت Strengths-Based Nursing معرفی گردید. از سپتامبر ۲۰۱۷ کوریکولوم بازبینی شده بر اساس رویکرد پرستاری مبتنی بر قدرت در دانشکده ی پرستاری اینگرام اجرا می شود. مراقبت و پرستاری مبتنی بر قدرت یک رویکرد فلسفی و ارزش محور است که کارکنان حرفه ای، رهبران و مربیان را از طریق انسانی کردن مراقبت برای ایجاد تغییر در نظام مراقبت سلامتی هدایت می کند. در واقع این مدل فرآیند شناسایی، سامان دهی، بهره برداری و تقویت نقاط قوت افراد، خانواده ها، جوامع و سازمان ها در جهت ارتقای سلامتی و تسهیل بهبودی است [۱۲] بر این اساس مطالعه حاضر با هدف مقایسه تطبیقی برنامه ی دوره ی کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در ایران و دانشکده ی پرستاری اینگرام دانشگاه مک گیل کانادا انجام شده است.

روش کار

مطالعه ی حاضر پژوهشی مقایسه ای با استفاده از رویکرد تطبیقی است که در سال ۲۰۲۰ انجام شد. رویکرد تطبیقی یکی از روش های تحقیق در علوم اجتماعی است که برای مقایسه ی کشورها و یا فرهنگ های مختلف استفاده می شود و دو یا چند چیز از جهات مختلف مقایسه می شوند. از الگوهای مورد استفاده در مطالعات تطبیقی الگوی برودی (۱۸۶۵) است [۱۳] که شامل چهار مرحله اصلی توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه می باشد. در مرحله توصیف، موضوع تحت مطالعه بر اساس شواهد و اطلاعات جمع آوری شده از منابع مختلف توصیف می شود. در مرحله تفسیر، اطلاعات توصیف شده در مرحله اول بررسی و تفسیر می شوند. در مرحله ی همجواری، اطلاعات کسب شده از مراحل اول و دوم به منظور ایجاد چهارچوبی برای مقایسه طبقه بندی می شوند. در مرحله مقایسه، مسئله تحقیق با توجه به جزئیات در زمینه شباهت ها و

افراد، خانواده ها، گروه ها و به طور کلی جامعه قدم بردارند [۳]. بر این اساس بازنگری در برنامه های درسی آموزش پرستاری به دلیل پاسخگو بودن به روند جهانی در مراقبت های بهداشتی - درمانی، امری اجتناب ناپذیر است [۴]. همگام با توسعه دانش و فناوری و نیاز به اعتلای خدمات در نظام سلامت و رفاه اجتماعی دوره کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در بیشتر دانشگاه های معتبر دنیا نظیر کانادا، آمریکا، انگلستان و استرالیا دایر گردید. در ایران نیز در سال ۱۳۷۴ پرستاری کودکان به عنوان یک گرایش در دو برنامه، دوره ی کارشناسی ارشد ناپیوسته آموزش پرستاری و کارشناسی ارشد ناپیوسته مدیریت خدمات پرستاری بوده است. اما از سال ۱۳۹۱ برنامه ی آموزشی دوره ی کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته پرستاری کودکان به عنوان یک رشته مجزا به تصویب رسیده و اجرا می شود [۵].

مراقبت از کودکان و ارتقاء سلامت آنها مهمترین شاخص توسعه ی سلامت در جوامع است. همین امر توجه به کیفیت برنامه های آموزشی مراقبت از کودکان و بررسی آنها را ضروری می سازد [۶]. ارزشیابی برنامه ی آموزشی، سبب شناسایی مشکلات و نیازهای جدید می شود. علاوه بر این توجه به نظام های آموزشی موفق جهان نشان دهنده شکل گیری یک نظام آموزشی کارآمد است [۷]. بررسی برنامه های درسی کشورهای مختلف و به کارگیری تجارب دانشگاه های موفق در زمینه ی آموزش پرستاری کمک می کند تا مسئولین و برنامه ریزان درسی، با دید وسیع تری به تدوین و یا تغییر برنامه ی آموزشی و انتخاب اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی بپردازند [۸]. یکی از روش های بازنگری برنامه های آموزشی مطالعات تطبیقی است. در این مطالعات با در کنار هم قرار دادن پدیده های مختلف و بررسی وجوه تشابه و تفاوت و با استفاده از تجارب دیگران به اصلاح امور، تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر یا موانع و الگوبرداری از نمونه های خلاق و نوآور پرداخته می شود [۹]. بنابراین تجزیه و تحلیل کوریکولوم پرستاری کودکان در ایران و مقایسه ی تطبیقی آن با سایر کشورهای پیشرو در این زمینه می تواند زمینه گسترش و بهبود کیفیت آموزش در این حیطه از حرفه ی پرستاری را فراهم نموده و علاوه بر تأمین نیروی انسانی متخصص و خلاق؛ نیازهای مراقبتی کودکان و خانواده ها را در ابعاد مختلف با بالاترین کیفیت رفع نماید.

در این مطالعه دانشکده ی پرستاری (اینگرام) در دانشگاه

نقش ها و وظایف حرفه ای؛ استراتژی های آموزشی و نحوه ارزشیابی پرداخت. در گام بعدی اطلاعات در قالب جدولی تنظیم گردیده و تشابهات و تفاوت ها شناسایی شدند. در نهایت با توجه به شرایط و زمینه ی هر دو کشور مقایسه صورت گرفت. مقاله حاضر برگرفته از پژوهش مصوب در شورای تخصصی پژوهش دانشگاه علوم پزشکی گلستان و کمیته اخلاق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گلستان مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۴ به کد اخلاق شماره IR.GOUMS. REC.1399.386 می باشد.

یافته ها

نتایج حاصل از مقایسه ی عناصر و اجزای برنامه ی درسی دوره ی کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در ایران و دانشکده پرستاری اینگرام در جداول (یک تا شش) ارائه گردیده است.

تفاوت ها و دادن پاسخ به سوالات تحقیق مورد بررسی و مقایسه قرار می گیرند [۶]. در این مطالعه ابتدا برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد پرستاری کودکان ایران مصوب پنجاهمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۸ دانشگاه علوم پزشکی از سایت وزارت بهداشت و درمان گرفته شد. این برنامه در ایران به صورت متمرکز از طرف وزارت بهداشت و درمان به تمام دانشگاه های تابعه ابلاغ گردیده و به صورت یکسان در همه دانشگاه های کشور اجرا می شود. برنامه ی دوره کارشناسی ارشد کودکان در دانشکده ی پرستاری اینگرام نیز از وب سایت این دانشکده (۲۰۲۰) دریافت گردید. سپس در مرحله ی اول پژوهشگر به توصیف اطلاعات بدست آمده در مورد تاریخچه و سیر تکاملی رشته؛ فلسفه، رسالت، چشم انداز؛ اهداف کلی برنامه؛ ساختار دوره؛ شرایط پذیرش دانشجو؛ توانمندی های مورد انتظار،

جدول ۱: مقایسه ی رسالت، چشم انداز و بیانیه ی ارزش های دوره در ایران و دانشکده پرستاری اینگرام دانشگاه مک گیل کانادا

دانشگاه	مقایسه ارزش ها و باورها، رسالت، چشم انداز
ایران	<p>ارزش ها و باورها: توجه به شأن و کرامت انسان، سلامت محوری و سطوح پیش گیری به عنوان اولویت نظام سلامت، ارائه خدمات خانواده محور، رعایت عدالت اجتماعی، ارائه مراقبت به کودک بر اساس دیدگاه جامع نگر و جامعه نگر، رعایت اخلاق حرفه ای در ارائه خدمات پرستاری. برنامه های آموزش پرستاری در این مقطع به منظور تربیت افراد در راستای رشد، خلاقیت، ابتکار، شایستگی، خودباوری و دانش پذیری است.</p> <p>رسالت: تربیت پرستارانی آگاه، متبحر، کارآمد، مسئولیت پذیر، حساس و پاسخگو که با تلفیق و کاربرد علم پرستاری و سایر علوم مرتبط و عملکرد مبتنی بر شواهد در عرصه های مختلف جامعه از قبیل مراکز بهداشتی، درمانی و توانبخشی در حیطه ی پرستاری کودکان، مهارت های خود را در زمینه های مرتبط در اختیار جامعه قرار دهند.</p> <p>چشم انداز: در ده سال آینده، آموزش رشته ی پرستاری کودکان متناسب با استانداردهای آموزشی جهان خواهد شد. نیازهای نظام سلامت به این نیروها تا حدود زیادی تأمین خواهد شد و این رشته از لحاظ تولید دانش مرتبط و کیفیت خدمات در منطقه از کشورهای برتر خواهد بود [۵].</p>
اینگرام	<p>ارزش ها و باورها: دانشکده پرستاری اینگرام دانشگاه مک گیل محیطی را برای پیشرفت، نوآوری دانشجویان فراهم می کند تا سفیران افتخار آفرین حرفه ی پرستاری در خط مقدم سلامت عمومی و جهانی باشند. این دانشکده دانشجویان را در جهت توسعه ی نقاط قوت و پرورش آن در خود و دیگران به منظور ارتقای سلامتی و تسهیل بهبودی ترغیب و یاری می کند. ما متعهد به بالاترین استانداردهای عالی تحصیلی، تحقیق و نوآوری و همچنین تقویت همکاری های پویا در سطح محلی، ملی و جهانی هستیم. این دانشکده امکانی را برای دانشجویان فراهم می کند تا فرصت های بالارزش بسیاری را که حرفه ی پرستاری در قرن ۲۱ ارائه می دهد جستجو، کشف و یاد بگیرند. در دانشکده ی پرستاری اینگرام اعتقاد بر این است که پرستاران کاری بیش از مراقبت از افراد می دهند.</p> <p>رسالت: آموزش پرستاران فعلی و آینده، پیشرفت هنر و علم پرستاری و بهینه سازی سلامت و عدالت در سطح جهانی از طریق تعالی علمی، پرستاری مبتنی بر قدرت و نوآوری</p> <p>چشم انداز: ایجاد وضعیت سلامتی و بهبودی از طریق پرستاری آگاهانه، دلسوزانه و مبتنی بر قدرت [۱۴].</p>

جدول ۲: اهداف کلی رشته در ایران و دانشکده ی پرستاری اینگرام

دانشگاه	اهداف کلی
ایران	<p>هدف تربیت دانش آموختگانی است که دارای دانش، نگرش و توانمندی های لازم در زمینه حوزه اصلی کاری (مراقبت از نوزاد نارس و یا بدحال) و توانایی ها و فراتوانایی های لازم مانند رفتار حرفه ای، مهارت های ارتباطی، فن آوری اطلاعات، خود آموزی مادام العمر، پژوهش، مدیریت و ارتقای کیفیت مراقبتی، حل مسئله و توانمندسازی و ... می باشد [۵].</p>
اینگرام	<p>هدف آماده سازی پرستار کودکان برای نقش های متنوع وی در مراکز مراقبتی سرپایی، بستری، حاد و بحرانی کودکان است. پرستار کودکان در جهت فراهم نمودن مراقبت و یا همکاری برای ارائه ی خدمات طراحی شده به منظور رفع نیازهای مراقبتی کودکان + تا ۱۸ سال دارای مسائل حاد و پیچیده و نیازمند مراقبت های ثانویه و ثالثیه در مراکز مرتبط آماده می شود [۱۵].</p>

جدول ۳: شرایط و نحوه ی پذیرش دانشجو در ایران و دانشکده ی پرستاری اینگرام

دانشگاه	شرایط و نحوه ی پذیرش دانشجو
ایران	قبولی در آزمون ورودی مطابق با ضوابط و مقررات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، - دارا بودن مدرک کارشناسی پیوسته یا ناپیوسته پرستاری، اخذ شده از داخل یا خارج از کشور (مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) [۵].
اینگرام	دارا بودن مدرک کارشناسی پرستاری مشابه ی برنامه ی مقطع کارشناسی پرستاری در اینگرام مک گیل تسلط به زبان انگلیسی (زبان تدریس در این دانشکده) دارای بودن حداقل معدل (Grade Point Averages) ۳ بر مبنای مقیاس ۴ در مقطع قبلی پرستاری گذراندن دوره ی مقدماتی آمار (۳ واحد) کار کردن به مدت حداقل یک سال به عنوان پرستار ثبت شده در ایالات متحده یا کانادا (مختص متقاضیان بین المللی) دارا بودن حداقل ۳۳۶۰ ساعت تجربه ی کاری در پرستاری (معادل ۲ سال تمام وقت در ۵ سال گذشته) و حداقل ۱ سال در منطقه ای که متقاضی آن هستند. دارا بودن حداقل یک سال تجربه ی کاری در زمینه ی مراقبت های حاد از کودکان ارایه ریز نمرات و رتبه ی علمی در مقطع پیشین ارسال یک نامه ی مکتوب با ۱۰۰۰ تا ۴۰۰۰ کلمه با موضوع تشریح علایق، تجارب گذشته، دلایل انتخاب این گرایش، توصیف یک مشکل در سیستم بهداشتی کبک/کانادا که مانعی برای مراقبت های پرستاری موثر است و نحوه ی پاسخ حرفه به این مشکل ارایه ی CV حاوی تجارب کاری، مدارک تحصیلی و حرفه ای، سوابق استخدامی، مقالات، همکاری ها و دستاوردها تأییدیه ی ساعات کاری مورد نیاز توسط کارفرما دارا بودن مجوز پرستاری مختص کبک OIIQ و بارگذاری تصویر آن به صورت پی دی اف مصاحبه با فرد متقاضی پس از انتخاب وی توسط کمیته ی پذیرش تحصیلات تکمیلی ارایه ی توصیه نامه توسط یک استاد دانشگاهی و یک کارفرمای پرستاری [۱۶]

جدول ۴: ساختار برنامه کارشناسی ارشد کودکان در ایران و دانشکده ی اینگرام

دانشگاه	ساختار برنامه
ایران	تمام وقت؛ تعداد کل واحد ها ۳۲ واحد که شامل ۲۸ واحد اختصاصی و ۴ واحد پایان نامه می باشد. دروس اختصاصی و پایه: اخلاق پرستاری در کودکان و روابط حرفه ای، نظریه ها، الگوهای پرستاری و کاربرد آنها، مدیریت پرستاری بالینی، آشنایی با روش های آموزشی، بیماری های ژنتیکی و مشاوره، بررسی وضعیت سلامت کودک، تکامل سلامت خانواده، پرستاری در دوره نوزادی، پرستاری در دوره شیرخوارگی، پرستاری در دوره نوپایی و خردسالی، پرستاری در سنین مدرسه، پرستاری در دوره نوجوانی، سلامت روان کودکان و نوجوانان، پرستاری کودکان در سوانح؛ حوادث و بلایا، کارورزی، پایان نامه.
اینگرام	گذراندن کارگاه های آموزشی مهارت ارتباطی، ایمنی کودک، کنترل عفونت در بخش های نوزادان و کودکان، ارتقای کیفیت و خدمات حاکمیت بالینی، و خدمات مبتنی بر شواهد الزامی است [۵]. تمام وقت (۲ سال) و نیمه وقت (۳ سال)؛ برای دانشجویان دارای مدرک کارشناسی پرستاری ۴۵ واحد درسی شامل سمینار در پرستاری، پرستاری نظام های خانواده یک، روش های تحقیق در پرستاری یک، آمار کاربردی در پرستاری، رهبری سیاست در پرستاری، پرستاری نظام های خانواده دو، اخلاق در عملکرد پیشرفته، مسائل حرفه ای در پرستاری، استدلال در کودکان یک تا پنج، فارماکولوژی برای پرستار متخصص کودکان ضروری است. دوره فاقد واحد پایان نامه است و دانشجو در طی مدت تحصیل حداقل ۹۵۰ ساعت کارآموزی بالینی و کارورزی را زیر نظر پزشکان و پرستاران متخصص کودکان می گذراند. برای پرستاران دارای مدرک کارشناسی ارشد هم این امکان وجود دارد با گذاران یک ترم معادل ۱۰ واحد درسی یک گواهی پرستار متخصص کودک دریافت کنند. همچنین با گذراندن دو ترم تحصیلی می توانند مدرک دیپلم پرستار متخصص کودک را کسب نمایند [۱۶]. گذراندن دوره ی احیای قلبی ریوی عمومی و اختصاصی کودکان و کسب گواهی معتبر از سازمان هایی چون صلیب سرخ کانادا، انجمن قلب آمریکا صلیب سرخ آمریکا الزامی است [۱۷].

جدول ۵: فرآیند یاددهی - یادگیری و شیوه ارزشیابی دانشجو در ایران و دانشکده پرستاری اینگرام

دانشگاه	فرآیند یاددهی - یادگیری و شیوه ارزشیابی
ایران	فرآیند یاددهی - یادگیری: تلفیقی از استاد و دانشجو محوری، یادگیری مبتنی بر مشکل، یادگیری مبتنی بر وظایف، یادگیری سیستماتیک، عمدتاً از روش های بحث در گروه های کوچک، کارگاه های آموزشی، ژورنال کلاب، کنفرانس های داخل بخشی، بین بخشی، بیمارستانی و راندهای کاری و آموزشی، شبیه سازی و... استفاده می شود.
اینگرام	ارزشیابی: روش ارزیابی شامل روش های کتبی، شفاهی، آزمون ۳۶۰ درجه، ارزیابی کارپوشه و لاک بوک، OSCE، OSLE، DOPS و OSFE؛ مقالات و تشویق ها می باشد. دفعات انجام ارزیابی هم به صورت مستمر، دوره ای و نهایی خواهد بود [۵]. فرآیند یاددهی - یادگیری: آموزش پرستاری در مک گیل با رویکرد مشارکتی، دانشجو-محوری هدایت می شود. معلم نقش تسهیل گر، محرک، محقق همکار، مشوق و پیشبرنده ی یادگیری دانشجو را بر عهده دارد. ارزشیابی: در دروس نظری دانشجو در صورت حضور فعال اجازه ی شرکت در امتحان پایانی دوره را دارد. حداقل نمره قبولی در هر دوره "B" (۶۵٪) است. امتحان میان ترم نیز بعد از جلسات سوم یا چهارم کلاس گرفته می شود. در دوره های کارآموزی یک دوره ارزیابی تکوینی با هدف بهبود عملکرد دارند (در دو سوم اول دوره) و یک دوره ارزیابی پایانی با هدف ارزیابی پیامد (در یک سوم انتهایی دوره) نیز انجام می شود [۱۷]

جدول ۶: توانمدهای مورد انتظار، نقش و وظایف حرفه ای دانش آموزان

دانشگاه	توانمدهای مورد انتظار، نقش و وظایف حرفه ای
ایران	<p>نقش و وظایف حرفه ای: مراقبتی و حمایتی؛ پیشگیری و مروج سلامت (بر اساس برنامه ها و دستورالعمل کشوری)؛ آموزشی و مشاوره ای؛ پژوهشی؛ تشخیصی (پایش)؛ مدیریتی و برنامه ریزی سلامت</p> <p>توانمدهای مورد انتظار: از دانش آموزان انتظار می رود که مراقبت های پرستاری را مبتنی بر فرآیند پرستاری در عرصه های مختلف ارائه دهند؛ وضعیت سلامت کودک و خانواده را در موقعیت های مختلف بررسی و پیگیری نمایند؛ اقدامات لازم در راستای آموزش، حمایت و مشاوره را به کودک و خانواده ارائه نمایند؛ برای شناسایی و حل مسائل سلامت کودک و خانواده، توان تصمیم گیری خلاق و مناسب را داشته باشند؛ توانایی کار تیمی را در شرایط گوناگون در نظام سلامت را داشته باشند؛ از توانمندی های لازم در امور پژوهش های کاربردی برخوردار باشند؛ از فناوری ها و دانش روز مبتنی بر شواهد در جهت ارتقای کیفیت مراقبت های کودکان بهره برداری نمایند و یادگیرنده ی مادام العمر باشند [۵]</p>
اینگرام	<p>نقش و وظایف حرفه ای: برنامه ی درسی بیشتر بر روی حوزه ی تخصصی متمرکز است و در کنار آن نقش های آموزشی؛ حمایتی؛ رهبری و مشاوره ای را نیز برای پرستاران متخصص در نظر گرفته است. در حوزه ی تخصصی محتوای برنامه بر روی دانش مفهومی عملکرد پرستاری پیشرفته شامل بررسی اثرات بیماری بر روی شخص و خانواده، شناسایی نقاط قوت و منابع فراهم کننده ی سلامتی و بهبودی بهینه، فعالیت مشترک با همکاران پزشک و اعضای تیم بین حرفه ای در جهت شناسایی مشکلات سلامتی مددجو، تشخیص شرایط خاص و تدوین برنامه های درمانی و مراقبتی تمرکز دارد.</p> <p>توانمدهای مورد انتظار: تحت عنوان پیامدهای یادگیری در چند حیطه ی زیر تعریف شده است:</p> <p>کسب دانش عمیق در خصوص تاریخچه ی پرستاری، نظریه های پرستاری، رشد و تکامل انسان در طول زندگی، علوم رفتاری و روانشناختی، خود شناسی؛ تعهد و توانایی ترویج تحقیق پرستاری و یادگیری مادام العمر؛ دانش و مهارت دسترسی، ارزیابی، بررسی انتقادی، تلفیق و استفاده ی منطقی از شواهد تجربی موجود در منابع مختلف؛ ارزیابی نظام مند و جامع مبتنی بر تلفیق نظریه، شواهد، تحقیقات و دیدگاه های بین حرفه ای به عنوان پایه ای برای استدلال و یا تصمیم گیری پیشرفته؛ مهارت های ارتباطی مبتنی بر قدرت برای مشارکت در تیم های مختلف یا هدایت آنها در جهت بهبود پیامدها و آغاز تغییرات در سیاست و یا حمایت از آن؛ نوآوری، استقلال، قضاوت دقیق، سازگاری و مسئولیت پذیری و ابتکار عمل در نقش پرستار متخصص؛ توانایی رهبری و مشارکت در طراحی و اجرای مدل های جدید پرستاری و یا ارائه خدمات مراقبت های بهداشتی در یک حیطه ی بالینی؛ توانایی مربیگری، منتورینگ و آموزش پرستاران، دانشجویان پرستاری و سایر اعضای تیم مراقبتی؛ توانایی مشارکت در تدوین و اجرای سیاست سازمانی، منطقه ای، استانی یا ملی [۱۷]</p>

بحث

مطالعه ی حاضر با هدف مقایسه تطبیقی برنامه ی کارشناسی ارشد کودکان در ایران و دانشکده پرستاری (اینگرام) دانشگاه مک گیل کانادا انجام شد. مقایسه اجزای برنامه ی کارشناسی ارشد پرستاری کودکان در ایران و دانشکده پرستاری اینگرام نشان می دهد که هر دو برنامه ارزش ها، رسالت و چشم انداز را با توجه به بستر فرهنگی خود تعریف کرده اند. اما در برنامه ی رویکرد جهانی و همکاری های برون مرزی لحاظ نشده است در حالی که دانشکده پرستاری اینگرام رسالت خود را در سطح جهانی بیان کرده و بر همکاری های فرامرزی پرستاران در جهت حفظ سلامتی و تسهیل بهبودی تأکید نموده است. در همین راستا سایر دانشگاه های مطرح دنیا نیز رسالت خود را آماده کردن دانش پژوهان پرستاری در یک زمینه ی جهانی برای قرن بیست و یکم می دانند تا از این طریق گسترش دانش و تغییر در پیشبرد پیامدهای مراقبت بهداشتی تسهیل گردد [۶، ۱۸]. در مطالعات صورت گرفته در ایران نیز اهمیت بازبینی برنامه های تحصیلات تکمیلی از نظر همسویی با فلسفه، رسالت و اهداف تربیت پرستار به عنوان یک فرد فرامرزی توصیه شده است

[۱۹]. نکته ی قابل توجه دیگر رویکرد مبتنی بر قدرت است که به عنوان یک رویکرد فلسفی و ارزش محور از سال ۲۰۱۷ در برنامه های آموزش پرستاری دانشکده اینگرام اجرایی شده است؛ به گونه ای که هدایتگر فعالیت های کارکنان حرفه ای، آموزش دهندگان و مدیران است. دانشکده اینگرام بستر مناسبی را برای پرورش دانشجو در جهت رسالت خود مهیا ساخته به گونه ای که دانشجو از بدو ورود تا انتهای تحصیل بر مبنای این رویکرد هدایت می شود. در برنامه ایران مراقبت خانواده محور و مبتنی بر شواهد به عنوان ارزش و رسالت مد نظر قرار گرفته است اما بستر مناسبی برای تربیت دانشجو در جهت این رسالت وجود ندارد. مطالعات صورت گرفته در ایران نشان می دهد که مراقبت خانواده محور در بخش های مراقبت از کودکان و نوزادان اجرا نمی شود و یکی از موانع آن عدم دریافت آموزش کافی در این زمینه است [۲۰، ۲۱]. بر این اساس الزام اجرای این مراقبت ها در بیمارستان ها و مراکز آموزشی- درمانی کودکان و استفاده از روش های آموزشی چون پرسپتور و ایفای نقش جهت بهبود اجرای مراقبت خانواده محور پیشنهاد می گردد. در خصوص عملکرد مبتنی بر شواهد نیز بررسی ها نشان می دهد میزان اجرای

راضیه طالبی و همکاران

درسی نظری و کارآموزی نشان می دهد. بدین صورت که در ایران دانشجوی از تعداد ۲۸ واحد اختصاصی حدود ۱۴/۵ واحد آن معادل ۶۱۶ ساعت کارآموزی دارد. در برنامه اینگرام دانشجوی ۴۵ واحد درسی و ۹۵۰ ساعت کارآموزی و کارورزی را می گذراند و پایان نامه ندارد. در دانشگاه تورنتو نیز میزان واحدهای عملی و کارآموزی بیشتر از ایران است و پایان نامه در نظر گرفته نشده است [۲۸]. حضور بیشتر دانشجویان در محیط های بالینی و بکارگیری دانش نظری در مدیریت بیمار می تواند تجربه و یادگیری مؤثرتری را برای دانشجوی به دنبال داشته باشد و مهارت های ارتباطی و همکاری های بین حرفه ای را گسترش دهد. نکته ی قابل توجه دیگر وجود واحدهای درسی چون فارماکولوژی در کودکان، رهبری در سیاست و مسائل حرفه ای پرستاری در برنامه ی درسی دانشکده ی اینگرام است. به نظر می رسد که وجود دانش تخصصی در زمینه ی فارماکولوژی کودکان در جهت حفظ ایمنی کودک و ارتقای کیفیت مراقبت ضروری باشد. این واحد درسی در برنامه های کارشناسی ارشد پرستاری کودکان دانشگاه هایی چون پنسیلوانیا و جان هاپکینز هم ارائه می شود [۳، ۶] در ایران نقش رهبری و مدیریت و برنامه ریزی سلامت برای دانش آموختگان کارشناسی ارشد کودکان تعریف شده است. لازمه ایفای این نقش ها دارا بودن دانش کافی و توانایی استدلال منطقی است. اما در عناوین درسی برنامه ایران هیچ واحد درسی در جهت آماده سازی دانشجو برای ایفای این نقش ها وجود ندارد. بنابراین ارائه این درس همانند برنامه دانشکده پرستاری اینگرام لازم به نظر می رسد.

در بخش توانمندی های مورد انتظار هر دو برنامه بر توانایی دانش آموختگان در ارائه ی مراقبت مبتنی بر شواهد؛ خلاقیت؛ همکاری های بین حرفه ای؛ انجام تحقیقات کاربردی و یادگیری مادام العمر تأکید دارند. اما برنامه ی دانشکده ی پرستاری اینگرام در راستای رسالت، محتوا و عناوین درسی دوره؛ توانمندی های دیگری چون پرستاری و ارتباط مبتنی بر قدرت، حرفه ای بودن و رهبری را نیز برای دانش آموختگان در نظر گرفته است. همچنین علاوه بر ارائه درس مرتبط با این توانمندی ها برنامه هایی چون متورینگ همتایان و برگزاری دوره های اجباری بین حرفه ای را برای دانشجویان پرستاری، پزشکی، دندانپزشکی، کاردرمانی با هدف یادگیری مشارکتی و بین حرفه ای اجرا می کند [۱۷]. در برنامه درسی ایران نقش های متعددی

آن توسط پرستاران در سطح پایینی بوده و فقدان دانش و مهارت کافی در این زمینه نیز به عنوان یکی از موانع آن شناسایی شده است [۲۲]. از این رو راهکارهایی چون وارد کردن برنامه آموزش عملکرد مبتنی بر شواهد در کوریکولوم [۲۳] و استفاده از متورشیپ در اجرای آن [۲۴] توصیه شده است.

شرایط ورود به دوره در ایران فقط بر اساس نمره امتحان کتبی ورودی بوده و به سایر جنبه ها از جمله مهارت های عملی و سوابق کاری متقاضیان توجهی نمی شود. این در حالی است که برای ورود به این دوره در دانشکده ی اینگرام علاوه بر سوابق تحصیلی و حرفه ای؛ ارائه ی دو توصیه نامه، مصاحبه و داشتن مجوز پرستاری مخصوص (OHQ) ضرورت دارد. در سایر کشورها نیز برای ورود به این دوره علاوه بر داشتن معدل تحصیلی بالا از دانشگاه معتبر؛ ارائه مواردی چون ریز نمرات دروس و رزومه، تعهد حرفه ای، مدرک پروانه کار، گواهی نامه CPR، گواهی نامه آموزش داروها، نمره قبولی در آزمون مصاحبه GRE و مصاحبه با اعضا هیات علمی ضرورت دارد [۳، ۶]. بررسی ها نشان می دهند که دارا بودن سابقه ی کار بالینی در بخش های کودکان می تواند افزایش کارایی پرستاران کودک را به همراه داشته باشد [۲۵، ۲۶]. از آنجایی که هدف این دوره تربیت پرستارانی دارای توانمندی، مهارت و آگاهی در امر مراقبت از کودکان است بنابراین لازم است برای دستیابی به این هدف افرادی با سوابق حرفه ای و ویژگی های روانی و شخصیتی مناسب گزینش شوند.

ساختار برنامه در ایران و دانشکده ی اینگرام به صورت ترمی تعریف شده است. با این تفاوت که در ایران دوره به صورت تمام وقت اما در دانشکده ی اینگرام به دو صورت تمام وقت و نیمه وقت است. ارائه برنامه های آموزشی به دو صورت تمام وقت و نیمه وقت در مقاطع تحصیلات تکمیلی سایر کشورها نیز مشاهده می شود [۶، ۷] توجه به نیازهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و فراهم آوردن دوره های تمام وقت و نیمه وقت می تواند از تضاد بین افراد در روند تحصیل شان جلوگیری نماید [۲۷]. در نظر گرفتن شرایط منقطع در برنامه های آموزشی سبب می شود که افراد متقاضی متناسب با علاقه و شرایط زندگی و حرفه ای خود برنامه را انتخاب نمایند و با کیفیت بهتری آن را سپری کنند.

مقایسه ساختار برنامه تفاوت زیادی را در تعداد واحدهای

نتیجه گیری

یافته های حاصل از این مطالعه ی تطبیقی بستری را درجهت شناسایی نقاط ضعف و قوت برنامه کارشناسی ارشد کودکان ایران نسبت به یکی از دانشکده پرستاری پیشرو در آموزش پرستاری فراهم ساخت. برنامه ی درسی کنونی به لحاظ نحوه ی پذیرش دانشجو، ساختار، تعداد و نوع واحدهای درسی نیازمند بازنگری است. اضافه کردن شرط سابقه کار بالینی در بخش های کودکان و انجام مصاحبه توسط یک تیم تخصصی قبل از ورود به دوره و متمرکز ساختن بیشتر برنامه بر روی مهارت بالینی و ارایه ی مراقبت مبتنی بر شواهد، مشارکتی و خانواده محور ضروری به نظر می رسد. افزودن واحدهای بالینی، اجرای برنامه های پرسپکتور و منتورینگ در محیط های بالینی جهت هدایت دانشجویان می تواند دستیابی به اهداف و توانمندی های مورد انتظار را محقق سازد. همچنین فراهم آوردن بستری برای توسعه ی همکاری های بین حرفه ای دانشجویان پرستاری با سایر اعضای تیم مراقبتی؛ ایفای نقش رهبری و حرفه ای را برای آنها تسهیل می کند. بنابراین توجه به نقاط قوت الگوهای پیشرو در دنیا مانند دانشکده ی اینگرام می تواند بهبود کیفیت برنامه ی آموزشی و پاسخگویی به نیاز دانش آموختگان و جامعه را به دنبال داشته باشد.

سپاسگزاری

پژوهشگران مراتب تشکر و قدردانی خود را از اساتید دانشکده پرستاری و مامایی بویه و معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی گلستان ابراز می نمایند.

تضاد منافع

در انجام، استخراج و گزارش نتایج این مطالعه هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

References

1. Salehian M, Heydari A, Karimi Mouneghi H, Aghebati N. Reforming of bachelor nursing curriculum based on the concept of caring in education. *Horizon of Medical Education Development*. 2020; 11 (1):52-63.
2. Nabizadeh-Gharghozar Z, Adib-Hajbaghery M, Bolandian bafghi S. Comparative study of Master of Science in Nursing (MScN) Programs in Iran and Alberta School of Nursing. *Development Strategies in Medical Education*. 2020;7(2):23-37.

برای پرستار کودکان تعریف شده است اما به نظر می رسد واحدهای درسی متناسب با آن نقش ها در نظر گرفته نشده اند و یا بستر مناسب در محیط های بالینی و آموزشی برای توانمندسازی دانشجو وجود ندارد. مقایسه نحوه ارزشیابی دو برنامه نشان داد که در ایران سطح مشخص برای صلاحیت دانشجو در واحد درسی وجود ندارد و نحوه ی تصمیم گیری در مورد نیاز دانشجو به واحدهای درسی مازاد شفاف نیست. اما در برنامه ی دانشکده ی اینگرام حداقل نمره ی قابل قبول برای گذراندن یک دوره ۶۵٪ یا B- است. همچنین فرآیند تصمیم گیری در مورد نمرات واحدهای نظری و عملی دانشجو و تعیین صلاحیت وی به طور کاملاً شفاف در کتابچه ی راهنمای دانشجو شرح داده شده است [۱۷]. هر دو برنامه راهبردهای یاددهی- یادگیری دانشجو محور و مشارکتی را مد نظر قرار داده اند.

از محدودیت های مطالعه حاضر این است که تفاوت های اجتماعی، اقتصادی و زیرساخت های بهداشتی دو کشور در مقایسه و تطبیق محتوای کوریکولوم دانشگاه های تحت مطالعه در نظر گرفته نشده و صرفاً محتوای کوریکولوم دوره مورد بررسی قرار گرفته است. از آنجایی که بستر فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و نیازهای بهداشتی جوامع نقش تعیین کننده ای در تدوین کوریکولوم های درسی دارند لذا پیشنهاد می شود به موازات این مطالعات تطبیقی، پژوهش هایی در مورد نیازهای فراگیران این دوره، اساتید دانشکده ها و نظام سلامت؛ شرایط زیرساخت های اقتصادی، بهداشتی و آموزشی و نیازهای خانواده های کودکان به عنوان گیرندگان اصلی خدمات صورت گیرد تا در نهایت بتوان ضمن به روز کردن محتوای کوریکولوم کارشناسی ارشد کودکان بر اساس تحولات آموزشی دنیا، اثربخشی و پاسخگویی آن را به نیازهای ذینفعان ارتقاء بخشید.

<https://doi.org/10.29252/dsme.7.2.23>

3. Ghorbani F, Rahkar Farshi M, Valizadeh L. Comparison of Master's curriculum of pediatric nursing in Iran and United states. *Journal of Nursing Education*. 2015;4(3):41-7.
4. karimi M, Naderi A, Seif Naraghi M. Postmodern curriculum of model and its application in Iran's Nursing Education system (design and evaluation model). *Journal of Nursing Education*. 2017; 6 (3):47-55. <https://doi.org/10.21859/jne-06037>

5. Ministry of Health and Medical Education. Master's Curriculum of Pediatric Nursing [2012]. Available from: https://hcmep.behdasht.gov.ir/uploads/369/doc/KAN_ParastariKoodak91.pdf.
6. Kalhor I, Vafadar Z. Comparative Study of the curriculum of the Master's degree program in Pediatric nursing at medical science universities of Iran and Pennsylvania, USA. *Iranian Journal of Pediatric Nursing*. 2020;7(1):70-9.
7. Ebadinejad Z, Nobahar M, Babamohamadi H. Comparison of master's degree curriculum for pediatric nursing in Iran and King of England: a comparative study. *Iranian Journal of Pediatric Nursing*. 2021;6(3):22-9.
8. Halakou S, Jouybari L, Mahmoodi G, Sanagoo A, Kalantari S. Comparative study of Iran nursing doctoral curriculum and university of Pennsylvania school of nursing. *Education and Ethics in Nursing*. 2020;9(1):83-92.
9. Khoshkesht S, Navab E. Comparative study of nursing PhD education program in Tehran university of medical sciences and McGill university. *Iranian Journal of Nursing Research*. 2019;14(4):72-80.
10. «QS World University Rankings 2020» Top Universities. Available from: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>.
11. McGill University. History: McGill University; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/timeline>
12. McGill University. Strength-Based Nursing Canada: McGill University; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/about/strengths-based-nursing>.
13. Sadooghiasl A, Navab E, Negarandeh R, Nikbakht Nasrabadi A. A comparative study of the geriatric nursing curriculum in Iran and USA. *Iranian Nursing Scientific Association*. 2017;12(3):51-7.
14. McGill University. About us: Mission and Vision: McGill University; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/about>.
15. McGill University. Programs: Master programs; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/programs/master-programs/npnnp/pediatric>.
16. McGill University. Apply: Applying to Graduate Programs in Nursing; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/apply/graduate-programs/nurse-practitioner-program>.
17. McGill University. Students: Student Handbook: McGill University; 2020 [cited 2020 Sep 9]. Available from: <https://www.mcgill.ca/nursing/apply/graduate-programs/nurse-practitioner-program>.
18. Adib Hajbaghery M, Nabizadeh-Gharghozar Z, Bolandianbafghi S. Comparative study of nursing PhD education system and curriculum in Iran and Alberta school of nursing. *Military Caring Sciences*. 2019;6(1):69-78. <https://doi.org/10.29252/mcs.6.1.69>
19. Borzou SR, Oshvandi K, Cheraghi F, Moayed MS. Comparative study of nursing PhD education system and curriculum in Iran and John Hopkins school of nursing. *Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences*. 2016;9(3):194-205.
20. Aran A, Abazari F, Farokhzadian J, M AF. Comparing the perception of family-centered care from the perspectives of nursing staff and mothers of hospitalized children in children's wards. *HAYAT*. 2018; 24 (1):48-58.
21. Mirlashari J, Sadeghi T, Sagheb S, Khanmohammadzadeh T. Nurses' and physicians' perspective about barriers to implement family centered care in neonatal intensive care units. *Iran Journal of Nursing*. 2015;28 (93):140-50. <https://doi.org/10.29252/ijn.28.93.94.140>
22. Valizadeh L, Zamanzadeh V, Babaei N, Avazeh M. Challenges and strategies for implementing evidence-based practice in nursing: a systematic review. *Research in Medical Education*. 2020;12(3):55-67.
23. Johnson N, List-Ivankovic J, Eboh WO, Ireland J, Adams D, Mowatt E, et al. Research and evidence based practice: Using a blended approach to teaching and learning in undergraduate nurse education. *Nurse Education in Practice*. 2010; 10(1):43-7. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2009.03.012>
24. Dalheim A, Harthug S, Nilsen RM, Nortvedt MW. Factors influencing the development of evidence-based practice among nurses: a self-report survey. *BMC health services research*. 2012;12:367. <https://doi.org/10.1186/1472-6963-12-367>
25. Bolick BN, Haut C, Reuter-Rice K, Leflore J, McComiskey CA, Mikhailov TA, et al.

- The acute care pediatric nurse practitioner: curriculum overview. *Journal of pediatric health care* : official publication of National Association of Pediatric Nurse Associates & Practitioners. 2012; 26 (3): 231-7. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2011.11.001>
26. Freed GL, Dunham KM, Lamarand KE, Loveland-Cherry C, Martyn KK. Pediatric nurse practitioners: roles and scope of practice. *Pediatrics*. 2010;126(5):846-50. <https://doi.org/10.1542/peds.2010-1589>
27. Aghazadeh A, Ahghar G, Fazilzadeh R. Analytical and comparative study of characteristics curriculum higher education for distance studies in Iran and England and India. *Interdisciplinary Studies in the Humanities(Iranian Journal of Cultural Research)*. 2012;4(4):75-105.
28. Aghaei M, Roshanzadeh M, tajabadi A. Comparison of the educational system and curriculum of masters of pediatric nursing in Iran and Toronto, Canada: a comparative study. *Research in Medical Education*. 2018;10(4):61-9. <https://doi.org/10.29252/rme.10.4.61>